

התפתחות ענף הבקר בכברי בשנים האחרונות

הלידה של העדר, שמונה כ-60 פרות, לא היו קלים ביותר.

לא פחות מסובכת היתה שאלת האספקה וארגון ההזנה. עד לפני שנתיים היינו במצב של "תחנת נסיונות"; ניסינו לגדל כל מיני מספוא, ורק בזמן האחרון יצאנו לדרך, הן לגבי הגידול לים המתאימים והחסכוניים ביותר בתנאינו והן לגבי צירופי המנות (היחס בין מספוא גס למי רוכן במנה הכללית).

גם בסעיף העבודה נתנסינו ב"משברים" ורק לאחר התקנת מכונת החליבה זכינו בגיבוי צוות עובדים קבוע ומתמיד. להלן אסקור את התפתחות הענף לפי ד"חות שנתיים, החל מתש"ו, וחושבני שסקירה מעין זו תשקף את לבטינו, את הכשלונות וההישגים גם יחד בכל הבהירות.

שנת תש"ו. בשנה זו עברנו מחליבת-ידיים לחליבה במכונה מיטלטלת. העבודה בוצעה בר-פת סטנדרטית בעלת 53 צמדות (ראש אל ראש). העדר הסתגל בקושי רב לחליבה במכונה ונאלצנו לסלק הרבה פרות שחליבתן האריכה יתר על המידה; ועלי להודות שעד היום לא נפטרו מעסק-ביש זה.

האספקה באותה שנה נצטרפה בדרך מקרה. גידול המספוא במשק היה ללא תכנית קבועה וללא מסורת. לפי המקובל באותה תקופה ניסינו להזין את הפרות במאכסימום של מספוא גס, אולם בגלל השיבושים והתקלות בייצור המספוא לא עלה בידינו לארגן את ההזנה כתיקונה וד-תוצאה היתה — תנובה ממוצעת שנתית נמוכה למדי; העדר מנה אז 49 פרות (בממוצע שנתי) והתנובה הממוצעת עמדה על 4621 ק"ג חלב, 3.38% שומן ו-156 ק"ג שומן.

שנת תש"ז. בשנה זו הוצאו מהעדר הרבה פרות שוויציות ודניות, שלא הפיקו את רצוננו מהרבה בחינות. התחלנו לספק אספסת מהשדות שלנו, והודות לכך הושגה עליה קטנה בתנובה; 47.6 פרות שעמדו בממוצע שנתי ברפת, הניבו בממוצע 4800 ק"ג חלב בן 3.54% ו-170 ק"ג שומן.

רצוי הדבר לערוך מדי פעם סקירה על התפתחות הענף כדי לדעת מהי ההתקדמות ומה טעון עדיין שיפור. בשנים האחרונות חלו שינויים חשובים בכלכלת הענף בארץ וכולנו מופתעים מההישגים בהעלאת כושר ההנבה. ממילא מובן שמוטל גם עלי לסקור ולבחון את המצב בעדרנו לאור התפתחויות אלה בעדר הארצי.

אשתדל לסקור את כל הפרטים החשובים בכלכלת הענף, כגון: מוצא העדר, ההזנה, השינוי, החליבה, וההשכחה על ידי מכון ההורעה של האגודה.

אתחיל ב"סיפור" על תולדות עדרנו. סדר רכישת אמהות-יסוד לעדר החלב היה דלהלן:

- קניה ראשונה — 4 פרות מעורבות ישראליות.
- " שניה — 15 פרות שוויציות.
- " שלישית — 5 עגלות הולנדיות.
- " רביעית — 20 פרות דניות.
- " חמישית — 4 מבכירות אמריקאיות.
- " שישית — פרות מקומיות אחדות.

מובן איפוא מאליו שלא היה זה תפקיד פשוט כל עיקר לכוון עדר בעל רמת תנובה גבוהה והופעה חיצונית נאה מ"קבוץ גלויות" כגון זה. קבענו לעצמנו כלל ראשון: לברור קודם כל מכל גזע את אלה הבהמות שתגלינה עמידות לגבי התנאים הטבעיים שלנו. עם סיכום תוצאות הבירור יוצא שנתאזרחו אצלנו 2 פרות בנות-כלאיים מצאצאי השוויציות, 2 משפחות מסועות מהדניות, 3 משפחות מרובות צאצאים מהאמריקאיות ו-2 משפחות שמוצאן מההולנדיות; שאר הפרות שבעדר הן מצאצאי המעורבות הישראליות. מבין אמהות היסוד הצטיינו בעיקר האמריקאיות, לעומת זה נגרמה לנו אכזבה קשה מהשוויציות. מהדניות, כאמור, נשארו הסתעפו שתי משפחות; צאצאי משפחה דנית אחת מצטיינים בכושר הנבה גבוה (ראה "משק הבקר והחלב", חוברת 36), אולם צאצאי המשפחה הדנית השניה רגישים למחלות עטין. על המעורבות הישראליות אין להוסיף דבר מיוחד, כי הן מהסוג הרגיל ברוב עדרי הארץ. ברור שחבלי-

שנת תשי"ז. זוהי שנת פורענויות בענף: בתחילת השנה — מגיפת פ"ט, ובאביב — הת' קפת לאפטוספירוסיס, שהסבה נזקים לא פחות חמורים מאשר הפריט. וצרה נוספת — דליקה במתבנים ואבדן כל השחת והקש; ואלמלא מלאי תחמיץ התירס, שסיפק את עיקר מנת המספוא הגס, היינו מגיעים למצב שלאחר יאוש.

שנת תשי"ח. בשנה זו התחלנו להתאושש: התקדמנו בייצור המספוא וסיפקנו סלק ואספסת במשך כל עונת הקיץ, ותלתן שימש בסיס לאס' פקת התורף. בשנה זו חל גם שינוי בצירוף המנות והגדלנו את חלקו של המזון המרוכז בתפריט הכללי, אם כי גם מנות המספוא הגס היו עדיין כבדות־משקל למדי. בסוף שנה זו העברו הפרות לסככה והחליבה בוצעה בביתן חדש שליד הסככה, מטיפוס טאנדם עם 3 עמ' דות. לעדר החולבות נצטרפו באותה שנה מספר מבכירות, בנות פרים משובחים. התנובה הממוצעת של 54.6 הפרות הסתכמה ב־5344 ק"ג חלב, 3.55% שומן ו־190 ק"ג שומן.

שנת תשי"ט. זו היתה השנה הראשונה של שיכון בסככה, אולם בגלל המחסור הקשה בחומרי ריפוד נגרם סבל רב לבהמות ולעובדים. אני מניח שגם המקרים המרובים של דלקות עטין באותה שנה נגרמו בחלקם מחמת חוסר רפד. גם בעבודת החליבה נגרמו לנו קשיים (ניקוי עטינים, טיפול בעטינים חולים וכו') וממילא מובן שהשקענו ימי עבודה מרובים בגלל חוסר הניסיון בהחזקת הבהמות בסככה. גם בארגון ההזנה בסככה היינו "חדשים" ובר' סוף השנה נוכחנו שהיתה "העברה" גדולה על התקציב התיאורטי של ההזנה.

בשנה זו "גמרנו" עם שרידי השוויציות וה' דניות ובמקומן נכנסו מבכירות משובחות שתרמו לא מעט להעלאת התנובה הממוצעת, על אף הצרות שהזכרתי לעיל. בקיץ של שנת תשי"ט חל שינוי גם בייצור האספקה במשק, והתירס כבש לו עמדת בכורה.

בעדר עמדו בממוצע שנתי 54.6 פרות וה' תנובה הממוצעת הסתכמה ב־5936 ק"ג חלב, 3.48% שומן ו־203 ק"ג שומן לפרה.

לאחר סקירה כרונולוגית כנ"ל אסביר גם במקצת את הבעיות שהעסיקו אותנו ועדיין מעסיקות גם כיום. קודם כל אגע בשאלות ההזנה. כפי שהזכרתי כבר לעיל, עברנו מתפ' ריט של "מאכסימום מספוא גס" לתפריט של "מחצה על מחצה" בערך, וצמצמנו את מנת המספוא הגס לפרה מבוגרת ל־5 יחידות מזון בס"ה (במקום 7—8 יח"מ שהשתדלנו לדחוס קודם לכן). 5 היחידות מצטרפות ברוב ימות השנה מ־4 יחידות מספוא ירוק, עסיסי (או תחמיץ) ויחידה אחת שחת, על הרוב מטיב גרוע. הסיבה העיקרית לשינוי זה בתפריט — כלכלית ביסודה, היא ידועה לכל בוקרי הארץ — ה"העברה" הגדולה על התצרוכת התיאור'טית מחד ומחירה הגבוה יותר של יחידת־המזון בצורת מספוא גס. כשהחלטנו על צמצום מנת המספוא הגס התעורר החשש שלא נוכל להש' ביע את פרותינו, אולם נתברר שלא היה כל יסוד לחשש זה. וההישג העיקרי הוא בכך שנמנע בזבח של מספוא גס, כפי שזה היה בע' בר; עם קיצוב המנות, עד ל־5 יחידות ביום, נאכל המספוא הגס עד תאמו, ולא משתייר, לא עלה ולא גבעול, באיבוסים שיש לזרוק לרפד. אמנם גם לאחר צמצום המנה היומית של המס' פוא הגס נתגלתה העברה על התקציב התיאור'טי בסיכום האספקה לששת החודשים של שנה זו, ויש איפוא להניח שבדרך כלל אין אפשרות לקיים עדר אינטנסיבי לפי הנורמות התיאור'טיות בתנאי ייצור המספוא שבארץ ובהתחשב באיכות המספוא, הנתונה לתנודות רחבות למדי, על כל פנים רשאים אנו לציין התקדמות ניכרת: רכשנו ניסיון בגידול התירס; תננו קוצרים אותו ומגשים לאיבוס בשלבי הצמיחה האופטימליים ומתקבל הרושם שהתירס יספק לעדרנו את רובו של המספוא הגס, בין בצורת ירק ובין בצורת תחמיץ.

אמנם עז רצוננו להגיש לפרות גם אספסת. אבל עד עתה טרם פתרנו את הבעיות הכרוכות בגידול זה. גם יחסנו לסלק הוא חיובי בהחלט. אבל טרם זכינו ביבולים, עליהם שומעים מאזר'רים אחרים בארץ.

אגע גם בשאלת גידול העגלות במשקנו.

נות" כביכול, ממשיכות להגביר את תנובותיהן בגילן הקשיש ואין באפשרותנו לציין, לעת עתה, באיזה גיל מתחילה להסתמן הירידה בכור שר ההנבה. היתכן ששינוי התנאים בעדרנו בשנתיים האחרונות (האחזקה בסככות, שיפור ההזנה ועוד), הוא הוא שטישטש והיסווה את מצב הדברים?

עם סיכום. התנובה החצי־שנתית (לסוף מרץ 1960) נתעוררה התקווה שהפרה הממוצעת בתש"ך תניב אצלנו כ־6100 ק"ג חלב; אמנם חלמנו על הישג כזה, אבל לא האמנו בהגשמתו. בענייני עבודה לא אעסוק הפעם, ולדעתי קשה לערוך השוואות בין משק למשל בסעיף זה, כי אין רישום אחיד. לפי הנהלת החשבונות במשקנו יוצא שהננו משקיעים 18 ימי עבודה לפרה בשנה; בכלל זה "ההתעסקות" בזבל ועבודת האנשים בטרקטורים.

מ. צורי

כבר, 17.3.60

בהזנת העגלות אין אנו מסגרים לעומת האחרים. אולם קשה בעיקר שאלת השיכון. לעת עתה מחזקות העגלות ברפת הישנה. התיקונים שנעשו בבנין הישן הם: החלפת העולים האינדיווידואליים בגדר־סוגרים, פתיחת פתחים בקירות, וחלוקת החצר הגדולה לחצרות קטנות. בבנין זה משוכנות העגלות הקטנות, העגלות בגיל של שנה ומעלה מוחזקות בסככה פתוחה. הקושי העיקרי שבשיכוני העגלות — המחסור ברפד, כי בראש וראשונה אנו חוסכים ברפד ברפתי העגלות, והתוצאה — ליכלוך ואי־נוחות ברביצה. גיל ההזרעה של העגלות — 18—22 חודש, ואנו שבעי רצון מהתוצאות: המבכירות מגודלות יפה לעת המלטתן הראשונה ומעניקות לנו תנור בות יפות למדי.

ברצוני לעמוד על תופעה מיוחדת במינה: מקובל שהפרות בדרך כלל מגיעות לשיא ההנ"ב בלאקטאציה החמישית, אולם אצלנו נוכחנו שאין זה נכון כל עיקר; רוב הפרות, ה"מוק"י

עוד ל"היזהרו מההרדוף!"

בעקבות רשימתו של אליעזר ישראלי "היזהרו מההרדוף" ("משק הבקר והחלב" מס' 38), ברצוני להסב את תשומת לב הבוקרים לעובדה, כי שיח ההרדוף, בעודו רענן, אינו נאכל על ידי הבקר. כל מקרי ההרעלה בבקר שקרו בארץ, גם זה המוזכר בשולי הרשימה הנ"ל, אירעו מחמת אכילת ענפר הרדוף יבשים, קמליט. לי זכור מקרה של השמדת עדר באחד ממושבי העובדים הדתיים: איכר אחד סיפך את סוכתו בהרדוף ולאחר התג זרק את הסכך לחצר הבקר והפרות והעגלים שהספיקו לטעום מהמטעם הזה מתו מיתה חטופה. ההרדוף היבש — על עליו ופרחיו — הוא מסתמא ערב לחיך הפרה. צריך איפוא להדגיש, חוזר והדגש, כי ההרדוף הפרות הוא המסוכן.

הפועל יוצא: תבערו את ההרדוף מגינותיכם! אך תרחיקו גם את ההרדוף המת מהישג־יד־יפה של בעלי חיים החולכים על שתיים או ארבע, כי בנפשם הוא.

מנחם צנמנר

שריד, אפריל 1960